

Rättsavdelningen

Ekonomiavdelningen

Uppdragsredovisning

Uppföljning av förordnandetaxan

Domstolsverkets sammantagna bedömning är att förordnandetaxans tillämpningsområde, möjligheter till frångående samt belopp framstår som väl avvägda.

Inledning

Den 1 juni 2023 trädde *Domstolsverkets föreskrifter om ersättning till offentliga försvarare och målsägandebiträden i förordnandemål (DVFS 2023:5)*¹ i kraft. Syftet med taxan är att förenkla hanteringen av ersättningsbeslut i förordnandemål och att skapa en bättre kostnadskontroll. Med förordnandemål avses brottmål i tingsrätt där offentlig försvarare eller målsägandebiträde har förordnats, men där åtal av olika anledningar inte väcks. Målet avslutas i stället hos domstolen genom ett avskrivningsbeslut, inbegripet beslut om kostnadsersättning till det rättsliga biträdet.

En uppföljning av tillämpningen av taxan har gjorts under hösten 2023. Åtta tingsrätter har under tre månader (15 september – 15 december) rapporterat hur taxan tillämpats. Följande åtta tingsrätter deltog i uppföljningen:

<i>Skellefteå tingsrätt</i>	<i>Lagman: Christel Lundmark</i>
<i>Uppsala tingsrätt</i>	<i>Lagman: Catarina Barketorp</i>
<i>Solna tingsrätt</i>	<i>Lagman: Lena Egelin</i>
<i>Örebro tingsrätt</i>	<i>Lagman: Lars-Gunnar Lundh</i>
<i>Göteborgs tingsrätt</i>	<i>Lagman: Göran Lundahl</i>
<i>Jönköpings tingsrätt</i>	<i>Lagman: Karin Nacke</i>
<i>Eksjö tingsrätt</i>	<i>Lagman: Anna Sjöman</i>
<i>Helsingborgs tingsrätt</i>	<i>Lagman: Lennart Johansson</i>

Uppföljningen har inte inkluderat i vilken mån tingsrätternas beslut om ersättning har överklagats. Några hovrätter har därför inte medverkat i uppföljningen. Antalet överklaganden är förhållandevis litet och en uppföljning av dessa är svår att få till med en rimlig arbetsinsats.

Tingsrätterna har för varje förordnandemål rapporterat om huruvida förordnandetaxan varit tillämplig eller inte. När den varit tillämplig har domstolen angett om det rättsliga biträdet² begärt ersättning enligt taxa eller begärt att taxan ska frångås. När biträdet begärt att taxan ska frångås har skälet till detta angetts tillsammans med uppgift om begäran bifallits eller avslagits. Även vilken typ av brottslighet som målet rört samt om det är en

¹ Upphävd och ersatt av DVFS 2023:11

² Med rättsligt biträde avses i denna promemoria offentlig försvarare och målsägandebiträde.

offentlig försvarare eller ett målsägandebitråde som yrkat ersättning har rapporterats.

Eftersom taxan bara ska tillämpas när det rättsliga biträdet förordnats efter den 1 juni 2023 (dvs. efter taxan trätt i kraft) ombads tingsrätterna att i sin rapportering också ange om förordnandet skett före eller efter 1 juni 2023.

Utan att det efterfrågats särskilt har några domstolar också rapporterat när yrkad ersättning varit lägre än enligt taxan.

De åtta domstolarna som rapporterat hur taxan tillämpas står för ungefär 25% av förordnandemålen. Totalt sett har 1 765 ersättningsbeslut i förordnandemål rapporterats vilket motsvarar uppskattningsvis 15 procent av samtliga förordnandemål inom Sveriges domstolar under uppföljningsperioden. Eftersom systemstöd för rapporteringen saknas och manuella rutiner har fått upprättas får en svarsfrekvens på 65%³ anses godkänd. Av dessa ersättningsbeslut avsåg 583 förordnanden före den 1 juni 2023, dvs innan förordnandetaxan började gälla.

Den analys som nu gjorts avseende taxans tillämpning är följaktligen baserad på 1 182 (1 765 - 583) ersättningsbeslut. Enligt Domstolsverkets bedömning är det ett tillräckligt stort antal beslut för att kunna bedöma hur tillämpningen av taxan har fallit ut.

Analys av resultatet

Taxans tillämpning på en övergripande nivå

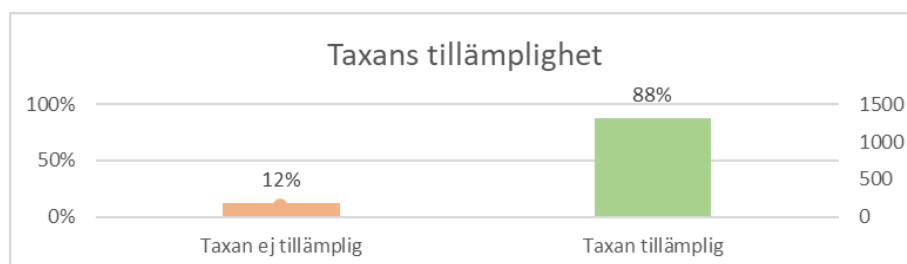
Taxans tillämpningsområde

Taxan är tillämplig i förordnandemål.⁴ Vissa förordnandemål är dock undantagna från taxans tillämpningsområde. Taxan är inte tillämplig när

- den sammanlagda förhörstiden överstiger 3 timmar och 45 minuter,
- biträdet företräder flera i samma mål,
- förhör har ägt rum utanför ordinarie kontorstid eller
- domstolsförhandling har ägt rum i målet.

Om någon av ovan nämnda faktorer föreligger är taxan alltså inte tillämplig; dvs. föreskrifterna om förordnandetaxa ska inte tillämpas utan ersättning bestämmas utifrån timkostnadsnormen.

Av diagrammet nedan framgår att taxan inte har varit tillämplig i 146 av de 1 182 analyserade förordnandemålen, dvs. 12 procent.



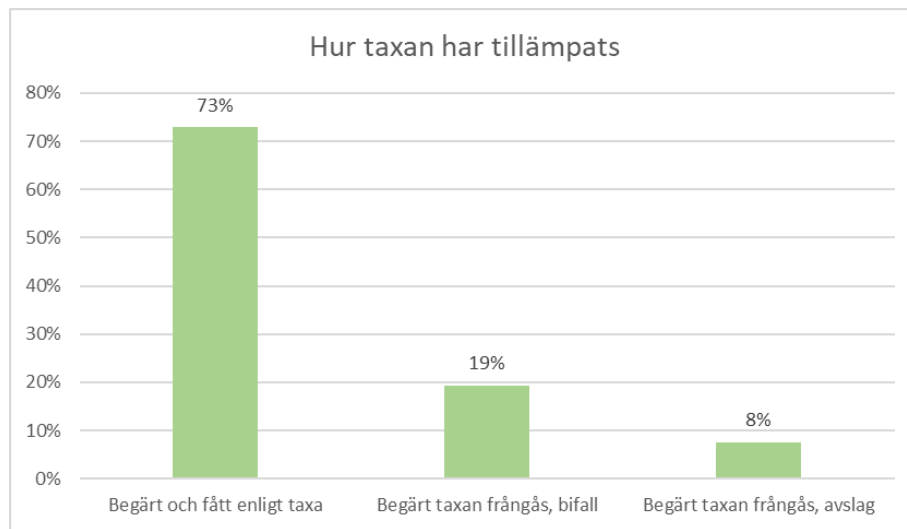
³ Siffran anger antal inrapporterade beslut genom totala antalet som finns i målstatistiken.

⁴ För definition av "förordnandemål" se 2 § i DVFS 2023:11

Frångående av taxan

Om taxan i och för sig är tillämplig kan den i särskilda fall frångås. Ett frångående kan exempelvis ske när skälig ersättning bedöms överstiga gränsvärdet i föreskriftens bilaga eller arbete utförts utanför ordinarie kontorstid. I dessa fall kan domstolen besluta om ersättning med andra belopp än de som anges i taxan.

I diagrammet nedan redovisas taxans tillämpning med angivande av i vilken omfattning biträdet har begärt och beviljats ersättning enligt taxan samt i vilken omfattning ett yrkande om att taxan ska frångås har beviljats eller avslagits.



Ersättning har begärts och beviljats i enlighet med taxan i nästan tre av fyra förordnandemål där taxan har varit tillämplig. I knappt vart femte förordnandemål har domstolen bifallit ett yrkande om att taxan ska frångås och i enlighet med yrkandet beviljat antingen ett *högre eller lägre* belopp än taxebeloppet. I 8 procent av förordnandemålen har biträdet fått avslag på sin begäran att frångå taxan. Biträdet har i dessa fall alltså beviljats ersättning i enlighet med taxan.

Närmare om i vilka situationer taxan får frångås

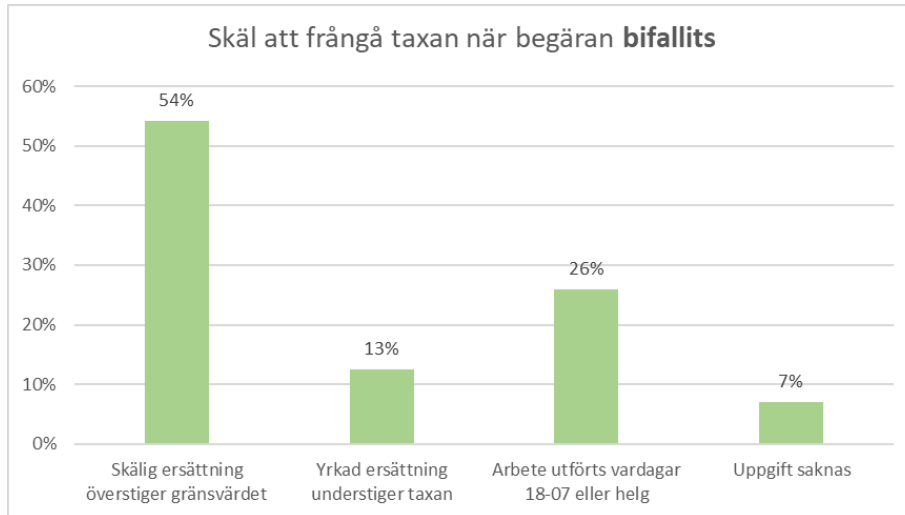
Taxan får frångås när

- skälig ersättning överstiger det i föreskriftens bilaga angivna gränsvärdet,
- det varit nödvändigt att utföra arbete utanför ordinarie kontorstid eller
- biträdet har varit vårdslöst, försumligt eller visat oskicklighet vid utförandet av uppdraget.

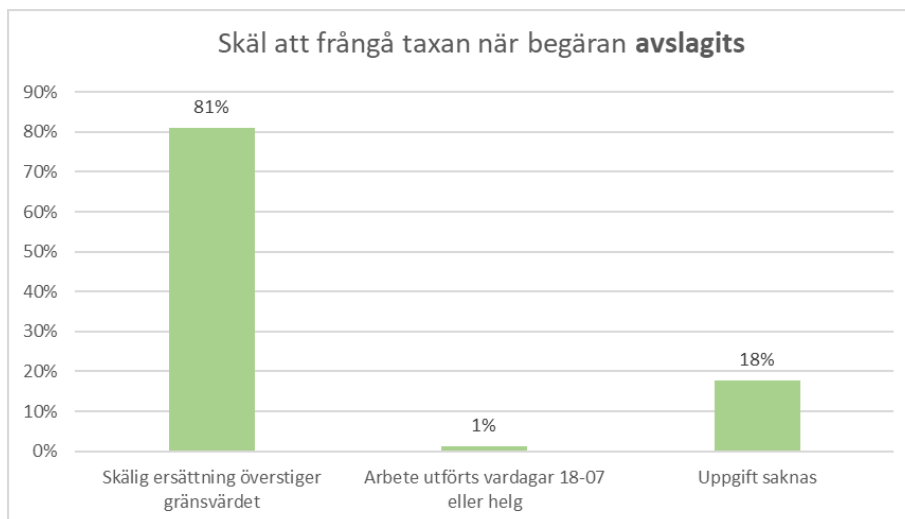
Av diagrammen nedan framgår på vilken grund ett biträde har begärt att taxan ska frångås och i vilken utsträckning en sådan begäran har beviljats eller avslagits.

I majoriteten av fallen har begäran om att taxan ska frångås *bifallits* på grund av att domstolen bedömt att skälig ersättning i målet överstiger gränsvärdet. I 26 procent har taxan frångåtts på grund av att det varit nödvändigt för biträdet att utföra arbete utanför kontorstid.

Taxan har också frångåtts i ett antal mål på grund av att biträdet begärt *lägre* ersättning än vad taxan medger. Det bör noteras att det kan röra sig om fler fall då domstolarna som ingått i uppföljningen inte särskilt ombetts att redovisa denna uppgift. Fördelningen mellan skälen att frångå taxan när det bifallits framgår i diagrammet nedan:



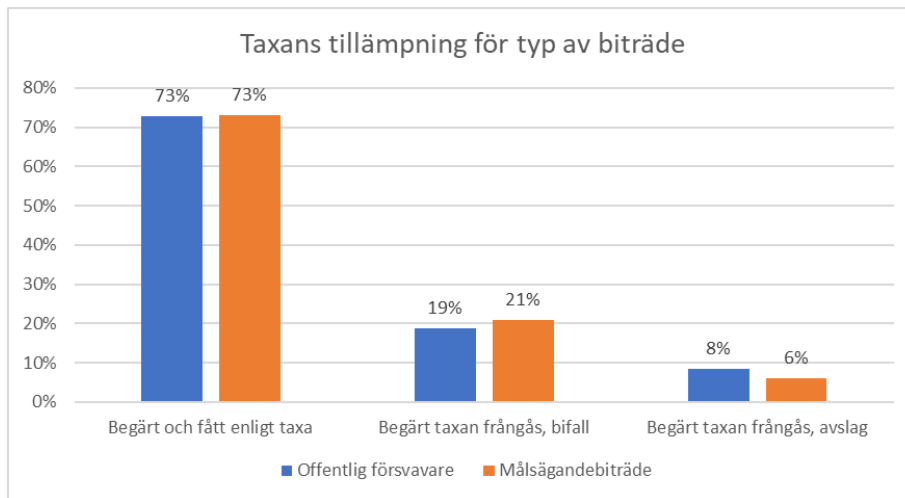
Som framkommit tidigare har när taxan tillämpats, endast 8% (79 av 1056) av förordnandemålen resulterat i att en begäran om att frångå taxan avslagits och biträdet då beviljats ersättning i enlighet med taxan. Den klart främsta anledningen till att begäran avslagits är att domstolen bedömt att skälig ersättning i målet inte överstiger gränsvärdet – se diagrammet nedan.



Taxans tillämpning för olika rättsliga biträden

Taxan är tillämplig för offentlig försvarare och målsägandebiträden. Av diagrammet nedan framgår att taxan i stort sett har tillämpats i samma utsträckning oavsett om det är en offentlig försvarare eller målsägandebiträde som begärt ersättning. Målsägandebiträden har dock

beviljats bifall på sin begäran om att taxan ska frångås i något större utsträckning än offentliga försvarare.

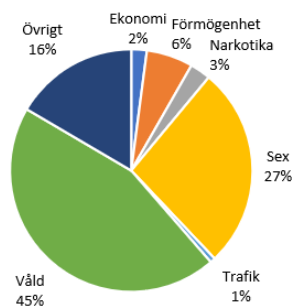


Taxans tillämpning för olika brottstyper

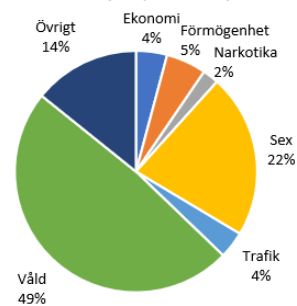
Förordnandetaxan är tillämplig på alla typer av brottmål. För att kunna analysera om taxans tillämpning uppvisar variationer beroende av brottstyp har domstolarna som ingått i uppföljningen också ombetts att ange en av följande brottstyper; ekonomisk brottslighet, förmögenhetsbrott, narkotikabrott, sexualbrott, trafikbrott, våldsbrott och övrigt.

Diagrammen ger en översiktlig bild av taxans tillämpning utifrån brottstyp.

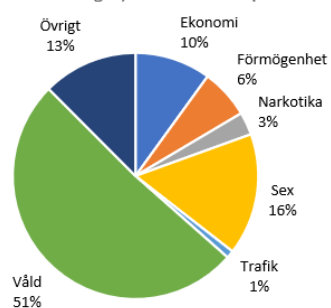
Taxan ej tillämplig, fördelat på brottstyp



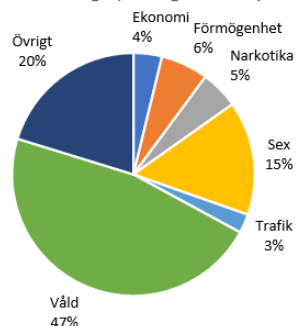
Taxan har tillämpats, fördelat på brottstyp



Begärt taxan frångås, bifall fördelat på brottstyp



Begärt taxan frångås, avslag fördelat på brottstyp



Sammanfattande slutsatser

Taxan är tillämplig i förordnandemål med vissa undantag. Av uppföljningen framgår att taxan inte varit tillämplig i 12 procent av förordnandemålen. Denna siffra visar att de avgränsningar som gjorts gällande exempelvis förhörtidstidens sammanlagda längd och förhörtid utanför ordinarie kontorstid, är rimliga och väl avvägda. Att taxan är tillämpbar i så hög andel av förordnandemålen bedöms uppfylla dess syften, dvs. att effektivisera handläggningen av förordnandemål och ge en bättre kostnadskontroll.

I de fall taxan varit tillämpbar visar analysen att biträdet begärt och beviljats ersättning i enlighet med taxan i nästan tre av fyra förordnandemål. I 8 % av förordnandemålen har biträdet fått avslag på sin begäran att frångå taxan. Sammantaget gör detta att biträdet har beviljats ersättning enligt taxan i ungefär fyra av fem förordnandemål. I knappt vart femte förordnandemål har domstolen bifallit ett yrkande om att taxan ska frångås och i enlighet med yrkandet beviljat antingen ett *högre eller lägre* belopp än taxebeloppet.

Fördelningen av i vilken omfattning som ersättning begärts och beviljats i enlighet med taxan samt i vilken omfattning ett yrkande om frångående av taxan har bifallits eller avslagits får anses vara helt i linje med en önskvärd tillämpning av en taxa. Uppföljningen visar att förordnandetaxans tillämpning och belopp träffar flertalet fall men att det samtidigt finns ett utrymme att frångå den. Om inga yrkanden om att taxan ska frångås hade framställts och bifallits hade detta indikerat att taxan är alltför generös. Effekten av en taxa är att den i ett visst fall kan vara överkompenserande och i ett annat fall underkompenserande, men att det på totalen rimligen jämnar ut sig. Av analysen framgår att biträden i flera fall yrkat ersättning som understiger taxebeloppet.

Uppföljningen visar att det inte finns någon större skillnad i taxans tillämpning beroende på om det är en offentlig försvarare eller målsägandebiträde som förordnats. Inte heller brottstypen har visat sig ha någon större effekt på taxans tillämpning. Domstolsverkets sammantagna bedömning är att förordnandetaxans tillämpningsområde, möjligheter till frångående samt belopp framstår som väl avvägda.